PREMISE SECURITARE ALE INTEGRĂRII EUROPENE ȘI MODERNIZĂRII POLITICE A REPUBLICII MOLDOVA

SECURITY PREMISES OF EUROPEAN INTEGRATION AND POLITICAL MODERNIZATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

SPRINCEAN Serghei,
dr. hab. în ştiinţe politice, conf. univ.,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice
MITROFANOV Ghenadie,
doctorand, USM
POPOVICI Dan,
doctorand, USM

CZU: 341.123.043:327(4):323(478)

Summary

The issue of the international association of the Republic of Moldova is a rather controversial and disputed topic in the scientific community since it raises many questions regarding the appropriateness of applying multiple schemes, perspectives and approaches to assess the risks, threats and benefits to the security, stability and well-being of the Republic of Moldova. in the short term, as well as in the medium and long term. Numerous aspects that potentially affect the human security of the population of the Republic of Moldova become major concerns in the context of the strategic choice of the vector of the foreign policy of the Republic of Moldova, as a result of the association with one of the existing geopolitical blocs. The competition and rivalry, to a certain extent, between these geostrategic blocs, to which the Republic of Moldova is attracted, presuppose a different spectrum of benefits and risks for the population of the Republic of Moldova. The option of associating the Republic of Moldova with the European Union offers numerous benefits of modernization, increase of well-being, stability and strengthening of security, including human, correlated with low risks at the level of delegation of some coordination functions, offered to some community structures.

Keyword: *European integration, security premises, political modernization, Republic of Moldova, security risks*

Integrarea europeană poate oferi Republicii Moldova o serie de avantaje incontestabile, inclusiv de ordin securitar. Astfel, Republica Moldova, în contextul nevoii sale organice de stabilitate şi restabilire a funcţionalităţii exercitării atribuţiilor constituţionale de către autorităţilor de drept atât în plan extern, dar mai ales pe plan intern, peste întregul său teritoriul constituţional, poate şi trebuie să profite de posibilitatea asocierii sale la Uniunea Europeană, ca bloc politic internaţionale, format în jurul unor valori sociale, economice şi politice, capabil să oferă o mai mare pondere beneficiilor politice în raport cu riscurile securitare pentru Republica Moldova, în vederea soluționării celor mai grave probleme de

securitate cu care se confruntă pe parcursul întregii sale existenţe ca stat independent [1, p. 122].

În acest fel, problematica asocierii internaţionale a Republicii Moldova a fost şi continuă să persiste ca un subiect destul de controversat şi disputat în comunitatea ştiinţifică atât internaţională, dar mai cu seamă în cea autohtonă, din moment ce ridică numeroase întrebări referitoare la oportunitatea aplicării multiplelor scheme, perspective şi abordări de evaluare şi estimare a riscurilor, ameninţărilor şi beneficiilor pentru securitatea, stabilitatea şi bunăstarea pe viitor a Republicii Moldova, atât pe termen scurt, cât şi pe termen mediu şi lung.

Numeroase aspecte ce afectează potenţial securitatea umană a populaţiei Republicii Moldova devin preocupări majore în contextul alegerii strategice a vectorului politicii externe a statului nostru, în rezultatul asocierii la unul dintre blocurile geopolitice existente. Concurenţa şi rivalitatea, într-o anumită măsură, dintre aceste blocuri geostrategice, de care este atrasă Republica Moldova, presupun un spectru diferit de beneficii şi riscuri pentru populaţia RM.

Prin urmare, orice alegere a unuia din vectorii geopolitici existenţi implică inevitabil un proces complex de evaluare şi comparaţie a acestor oferte de riscuri / beneficii care, la rândul lor, nu constituie nişte entităţi statice şi rigide, ci se pot modifica dinamic în dependenţă de schimbările ce au loc atât pe scena relaţiilor internaţionale, cât şi în funcţie de modificările ce intervin periodic în viaţa politică internă a actorilor de pe această scenă.

În general, subiectul configurării alianţelor interstatale, a stabilirii relaţiilor cu diverşi subiecţi ai dreptului internaţional, supuşi presiunilor şi influenţelor politice din interiorul sistemului lor politic naţional, dar şi provenind din cadrul sistemului geopolitic internaţional, se situează în proximitatea preocupărilor pentru legalitatea şi moralitatea unor asemenea acţiuni de influenţare a deciziilor politice de către un şir de factori (geo)politici [2, p. 81].

Astfel ca, asemenea aspecte precum corelaţia dintre corectitudinea, moralitatea şi legalitatea acţiunilor de presiune cu interesele sociopolitice, tot mai mult vor preocupa atât oamenii de ştiinţă din domeniul politologiei, cât şi opinia publică şi societatea civilă, vigilentă şi atentă la orice pericol şi ameninţare la adresa bunei funcţionări a mecanismului democratic ca un garant important al eficienţei sistemelor politice şi sociale, mai cu seamă în perioada crizei globale [3, p. 44].

În contextul dat, Republica Moldova, în calitatea sa de actor de o importanţă relativ redusă pe arena internaţională şi regională, are, mai mult, tendinţa de a consuma securitate regională şi internă, în termeni specifici şi potrivit unei paradigme lansate în cadrul Şcolii de la Copenhaga [4, p. 64], decât a genera şi a exporta securitate către statele vecine, cu excepţia scurtei perioade în care s-a produs o destabilizare dramatică a situaţiei interne din Ucraina de la începutul anului 2014.

Astfel, se detaşează, în această ordine de idei, opţiunea asocierii Republicii Moldova la Uniunea Europeană, a cărei ofertă include numeroase beneficii de modernizare, creştere a bunăstării, stabilităţii şi de fortificare a securităţii, inclusiv

umane, corelate cu riscuri reduse la nivelul de delegare a unor funcţii de coordonare, oferite unor structuri comunitare. Totodată, este de remarcat faptul că riscurile asocierii la UE, pentru un şir de state, foste republici ale URSS, din categoria cărora face parte şi Republica Moldova, includ şi agravarea relaţiilor bilaterale ale acestora cu Federaţia Rusă, ca promotoare a opţiunii vectoriale estice de asociere internaţională, de care este interesată o bună parte a societăţii şi clasei politice autohtone, categorie socială care percepe vectorul estic ca o alternativă celui european. În contextul nevoii acute de modernizare a Republicii Moldova, accesul la valorile, potenţialul economico-social, mecanismele, instituţiile regionale, modelele şi fondurile Uniunii Europene, concurează cu oportunităţile promovate în principal de Federaţia Rusă [5, p. 245].

Apropierea de UE are tendinţa, în ultimele decenii, să genereze pentru Republica Moldova un şir de ameninţări şi riscuri de destabilizare internă (socială, economică şi politică, inclusiv prin manipulare mediatică, prin intermediul regiunii separatiste transnistrene, regiunii autonome găgăuze sau al unor forţe politice locale).

În contextul amplificării în ultimul deceniu a confruntărilor hibride pe plan mondial, miza ameninţărilor şi tentativelor de şantajare a autorităţilor de drept din Republica Moldova, provenind de la promotorii politicilor integraţioniste în spaţiul estic, constă în a menţine cât mai mult timp posibil Republica Moldova ca satelit geopolitic al Federaţiei Ruse, uneori chiar contrar intereselor sale naţionale, inclusiv în detrimentul fortificării securităţii sale umane.

Pentru atingerea acestor scopuri se recurge, cel mai des, la reanimarea unor mecanisme de manipulare în masă, se induce în societate o insatisfacţie generală şi frică ale populaţiei de instabilitate sociopolitică şi financiar-economică, frica de o eventuală escaladare armată a conflictului transnistrean, de subdezvoltare şi sărăcie.

Cel mai important factor în plan local pe care mizează agresorul în acest război hibrid, este menţinerea nostalgiilor sociopolitice ale electoratului din Republica Moldova pentru un regim autoritar şi paternalist de tip sovietic, nostalgii care sunt exploatate periodic în interes geopolitic în scrutinele electorale, deci pe cale democratică dar cu scopuri regresive pentru populaţia autohtonă, în planul securităţii sale umane.

Este de o stringenţă deosebită necesitatea de a se analiza, din perspectivă politologică, diversele ameninţări de securitate cu care se confruntă Republica Moldova. Prin urmare, estimăm că aceste ameninţări de securitate din sfera socială cu impact politic major sunt direct conectate la problematica securităţii umane, afectând cel mai grav toate sferele vieţii sociale a cetăţenilor [6, p. 8].

Promovarea unor principii de moralitate în relaţiile internaţionale, precum principiul corectitudinii, echităţii, moralităţii, bunăstării globale, responsabilităţii guvernelor naţionale pentru stabilitatea internaţională, a principiului coevoluţiei statelor şi naţiunilor şi prioritizării obiectivelor geopolitice, toţi aceşti piloni ai unei

politici internaţionale durabile în interesul statelor mici pot ajuta asemenea ţări precum Republica Moldova să conteze pe plan internaţional, iar prin asta să-şi promoveze interesele sale naţionale în concordanţă cu cele ale statelor-partenere. În acest context, aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană înţeleasă, din perspectiva interesului nostru naţional, în primul rând ca o comunitate a statelor mici şi mijlocii de pe mapamond, apropiate civilizaţional, devenite influente în plan internaţional prin eficienţă, coordonare şi profesionalism al elitelor de la conducere, coagulate în jurul unor valori universale, se detaşează ca fiind o soluţie viabilă la impasul relaţiilor bilaterale internaţionale ale Republicii Moldova cu statele vecine şi partenerii regionali tradiţionali, cu mult mai influenţi şi mai importanţi pe plan internaţional, ce tind să domine covârşitor relaţiile cu RM.

Moralitatea şi moralizarea devine tendinţa de urmat şi pentru Republica Moldova în perspectiva apărării şi promovării intereselor ei naţionale, astfel că noi metode şi metodologii se cer a fi aplicate în studiul problematicii asocierii internaţionale a Republicii Moldova în contextul promovării valorilor specifice, a asigurării şi respectării securităţii umane la scară mondială [7, p. 53].

În Republica Moldova, problematica democratizării în contextul fortificării securităţii umane, a început să se manifeste, mai pregnant şi mai univoc, în spaţiul politic, odată cu intensificarea procesului de deschidere socială şi politică a societăţii şi clasei politice autohtone la tendinţele şi trendurile sociale şi politice mondiale, determinate, în mare parte, de intensificarea proceselor mondiale, a problemelor globale şi regionale cu care se confruntă inclusiv Republica Moldova, de rând cu alte state ale lumii, dar şi, concomitent, cu iniţierea procesului de racordare a legislaţiei interne la cea europeană, în perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

În contextul dat, legislaţia Republicii Moldova, în mare parte, este una apreciată ca fiind echitabilă şi promotoare a celor mai generale valori şi norme caracteristice modelului contemporan al sistemului politic ce tinde către instaurarea dictaturii legii şi a securităţii umane în societate, în avangardă cu *Constituţia Republicii Moldova*, în care, încă în articolul 1, este menţionat că „demnitatea omului, drepturile şi libertăţile lui, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme" [8].

În aceste condiţii, respectarea suveranităţii şi securităţii naţionale în Republica Moldova, ca fundament al promovării dezideratelor securităţii umane, devine o condiţie în sine pentru democratizarea plenară a sferei sociopolitice autohtone, a domeniului elaborării şi implementării deciziilor referitor la diverse aspecte ale politicii interne sau externe, în vederea ridicării nivelului de civilizare a sociumului în acord cu asemenea valori precum toleranţa şi echitatea, deschizând noi perspective de dezvoltare socială, cu repercusiuni inevitabile în toate sferele vieţii, atât celei individuale, cât şi vieţii în comun. În contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, se presupune o apropiere de standardele şi valorile, inclusiv etice care se preconizează a fi implementate în procesul de

guvernare şi gestionare. Anume acest obiectiv îl urmăreşte Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE, semnat la 27 iunie 2014, stipulând că reformarea administraţiei publice din Republica Moldova va însemna şi „promovarea valorilor etice în serviciul public" (articolul 22, litera e) [9].

Din perspectiva impactului deplin al rezultatelor implementării Acordului de Asociere, se impune o analiză mai detaliată a cazului informării populaţiei Republicii Moldova referitor la prevederile, scopurile şi procedurile prevăzute de Acord. Astfel, potrivit unor analişti autohtoni, la momentul semnării la 27 iunie 2014 a Acordului de Asociere la Uniunea Europeană, ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014, informarea a fost şi continuă sa fie un element important al punerii în aplicare a Acordului de Asociere cu UE şi al succesului integrării europene a Republicii Moldova: „Partea informativă, partea ce ţine de diseminarea informaţiei cred că este un element-cheie în realizarea Acordului de Asociere. Eu cred că campaniile de informare nu doar trebuie să urmărească un scop nobil, dar şi să ajungă la fiecare locuitor al ţării. Aici, într-adevăr, sunt restanţe şi sunt carenţe care trebuie înlăturate" [10].

În spirit polemic, considerăm că e nevoie de remarcat faptul că informarea populaţiei de către autorităţi nu poate fi un scop în sine, aşa după cum susţine acest expert, ci este nevoie să devină o normă în condiţiile unor relaţii democratice în societate. Pe de altă parte, o informare adecvată necesită să fie transpusă într-un acord sau mandat acordat, de exemplu în rezultatul scrutinelor electorale. Informarea populaţiei cu privire la principalele decizii politice în stat, inclusiv referitor la politica externă, e cazul să devină un factor suplimentar pentru asumarea adecvată şi responsabilă de către alegători a votului lor în alegeri. Totodată, nerespectarea acestui imperativ al democratizării sociopolitice, inclusiv în viaţa politică internă, în relaţiile internaţionale, poate duce la nerespectarea reciprocă a drepturilor şi libertăţilor, şi deci, la acumularea unor tensiuni social-politice, care, în condiţii democratice, pot genera retragerea încrederii alegătorilor şi pierderea mandatului de către factorii de decizii, iar în condiţii nedemocratice, la instabilitate sociopolitică şi revolte populare.

Cele mai directe priorităţi din Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE sunt determinate de specificul societăţii noastre, şi nu impuse ca nişte standarde prestabilite. Este relevantă pentru promovarea securităţii sociale şi umane în contextul apărării drepturilor categoriilor vulnerabile din Republica Moldova, stipularea din Acord cu referinţă la cooperarea dintre părţile semnatare „pentru a asigura promovarea drepturilor copilului în conformitate cu legislaţia şi cu normele internaţionale, în special Convenţia Naţiunilor Unite din 1989 privind drepturile copilului, ţinând cont de priorităţile identificate în contextul specific al Republicii Moldova, în special pentru categoriile vulnerabile" (articolul 137) [9].

Astfel, în spaţiul Uniunii Europene se regăsesc diverse opinii şi abordări faţă de conceptul de securitate umană, fiind puternic influenţate de cultura, etica şi civilizaţia de sorginte creştină, spre exemplu referitoare la interzicerea avorturi-

lor în ţările din UE, promovată cu regularitate şi concertat nu doar prin efortul comunităţilor religioase, dar şi cu participarea societăţilor promotoare a valorilor şi principiilor respectului faţă de viu [11].

Promovarea dezideratelor de asigurare a securităţii sociale, personale şi umane, tendinţă susţinută de importante mişcări neguvernamentale, dar şi forţe geopolitice din afara Republicii Moldova, provenind, în special, din spaţiul civilizaţional european, a tins permanent, chiar exagerat uneori, către un idealism armonios cu privire la relaţiile interumane, interetnice, drepturile universale ale omului [12, p. 81]. Aceste deziderate au ajuns, din păcate, în Republica Moldova la o cotă precară din cauza nivelului de viaţă general scăzut, din cauza delăsării sau chiar a persecuţiilor autorităţilor autohtone din diverse perioade istorice, mai mult sau mai puţin îndepărtate. Importante ONG-uri locale şi internaţionale, partenerii externi ai Republicii Moldova întreprinzând o serie de acţiuni pentru a promova idealul siguranţei şi prosperităţii sociale şi individuale, în mod dezinteresat, fără să se mizeze pe acumularea unui capital politic sau compensarea, în vreun fel, a eforturilor depuse. Această preocupare a societăţii civile şi a comunităţii internaţionale se înscrie firesc în tendinţa mondială de promovare a principiilor democratizării şi ale binefacerii, echităţii şi caritătii, de rând cu alte obiective ale modernizării, precum justiţia, coevoluţionismul sau integritatea sistemică, aduse în prim-planul, inclusiv, al vieţii sociopolitice a celor mai avansate societăţi de pe mapamond, prin implementarea idealului binelui comun în plan global, care, cu puţin efort comun, bunăvoinţa şi deschidere spirituală, poate fi promovat cu succes şi în societatea autohtonă, ce se află actualmente pe calea europeană, cât şi pe calea modernizării profunde în pofida numeroaselor impedimente de ordin extern şi intern.

Comparând specificul ce ţine de securitatea umană, societală şi de mediu din cadrul ofertelor pe care le propun vectorii estic şi vestic în planul integrării Republicii Moldova în aceste spaţii şi sisteme geopolitice, remarcăm că oferta asocierii pe direcţia vestică se deosebeşte semnificativ de oferta asiatică, atât prin conţinutul mult mai diversificat şi procedurile aplicative clare şi bine întocmite, cât, mai ales, prin siguranţa şi sustenabilitatea aplicării şi garantării acestor prevederi şi a bunei funcţionări a mecanismelor de protecţie şi securizare personală, ecologică sau societală. În acest plan, democratizarea, ca teorie şi practică, se remarcă a fi utilă şi funcţională în evaluarea riscurilor, beneficiilor, a costurilor şi vulnerabilităţilor specifice fiecăreia dintre cele două opţiuni de asociere internaţională pentru Republica Moldova, mai ales în domeniul asigurării protecţiei societale şi umane.

Referinţe bibliografice:

1. Sprincean S. Aspecte etice în procesele electorale în perspectiva eficientizării instituţiilor puterii de stat. În: *Impactul sistemului electoral asupra capacităţii de funcţionalitate a instituţiilor puterii de stat din Republica*

Moldova. / coord.: Victor Juc. Cap. 8. Chişinău: Tipografia Centrală, 2018, p. 118-130.
2. Sprincean S. Problematica securităţii umane în contextul evoluţiei societăţii contemporane. În: Securitatea naţională a Republicii Moldova în contextul evoluţiilor geopolitice regionale. / Coord. Vitalie Varzari. Cap. 4. Chişinău: Tipografia Centrală, 2016, p. 77-94.
3. Sprincean S. Filosofia supravieţuirii: repere şi perspective. În: *Revista de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice*, 2019, nr. 3(181), p. 274-277.
4. Buzan B., Waever O., de Wilde J. Security: A New Framework for Analysis. USA, Colorado: Lynne Rienner Publishers Inc., 1997.
5. Sprincean S. Sporirea securităţii şi siguranţei persoanei şi progresul domeniului culturii ca deziderate ale Acordului de Asociere RM-UE. În: *Revista Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică* [Chişinău]. Nr. 1 (38), 2021, p. 243-248.
6. Sprincean S**.** The role of personal safety in ensuring the protection of human rights in the Republic of Moldova. In: *Защита прав человека в периоды внешнеполитической напряженности*: материалы Всерос. науч-практ. конф. с Междунар. участием (Саранск, 26 мар. 2021 г.): в 2 ч. / [редкол.: Г.П. Кулешова и др.]; Средне-Волжский институт (филиал) ВГУЮ (РПА Минюста России). Саранск, 2021. Ч. 1, с. 5-13.
7. Nef J. Human Security and Mutual Vulnerability: The Global Political Economy of Development and Underdevelopment. Second Ed. Ottawa: International Development Research Centre, 1999.
8. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1. 12.08.1994.
9. Legea Republicii Moldova nr. 112 din 02.07.2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la 27 iunie 2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 185-199.
10. Grâu L. Interviu acordat de Viorel Chivriga, expert al IDIS Viitorul, pentru Radio Europa Liberă. [citat 14.12.2021]. Disponibil: http://www.infoeuropa.md/interviuri/informarea-corecta-a-populatiei-va-apropia-moldova-de-uniunea-europeana/
11. Federation ONE OF US displayed in Dutch pro-life march. [citat 14.12.2021]. Disponibil: http://www.oneofus.eu/federation-one-of-us-displayed-in-dutch-pro-life-march/
12. Sprincean S. Securitatea umană şi bioetica. Monografie, Chişinău, F.E.P. „Tipografia Centrală", 2017.